

Et krafttak for juridisk forskning

Prosjektkatalog – resultater pr. september 2010

Om Norges forskningsråd

Norges forskningsråd er et nasjonalt forskningsstrategisk og forskningsfinansierende organ. Forskningsrådet er den viktigste forskningspolitiske rådgiveren for Regjeringen, departementene og andre sentrale institusjoner og miljøer med tilknytning til forskning og utvikling (FoU). Videre arbeider Forskningsrådet for et økonomisk og kvalitetsmessig løft i norsk FoU og for å fremme innovasjon, i samspill med forsk-

ningsmiljøene, næringslivet og den offentlige forvaltningen. Forskningsrådet skal identifisere behov for forskning og foreslå prioriteringer. Gjennom målrettede finansieringsordninger skal Rådet bidra til å sette i verk nasjonale forskningspolitiske vedtak. Andre viktige oppgaver er å være møteplass for forskerne, finansieringskildene og brukerne av norsk forskning og å medvirke til internasjonalisering av forskningen.

Innhold

- 3 Forord
- 4 EØS-avtalen stenger ikke for konstruktive løsninger
«Mellom demokratisk styring, effektiv konkurranse og avtalesfrihet i markedsstaten»
- 8 Vil føre-var-prinsippet bli tillagt vekt i forvaltningen av livet i havet? Forskerne tviler.
«Bærekraftig utvikling av havområdene i nord – muligheter og trusler»
- 12 Fragmenterte rettsforhold i utmarksforvaltningen
«Utmarksrettigheter og samfunnsendring – rettigheter, organisering og regulering i norsk utmark i møte med næringsendringer og miljøproblem»
- 16 Mindre fragmentering blant internasjonale domstoler enn forskerne trodde
«International tribunals: legalization and constitutionalization – implications for national constitutional structures»
- 20 Terrorismen øker kompleksiteten i nasjonal rett
«Rettsstatlege utfordringar ved internasjonalisering av strafferettspleia, med særleg fokus på europeisk integrasjon»

Forord

Denne prosjektkatalogen formidler resultater fra satsingen «Institusjonsforankrede strategiske prosjekter i juridiske fag» (JUSISP). Satsingen ble igangsatt i 2006. Formålet var å støtte de tre juridiske fakultetene ved å gi midler til forskningsprosjekter som oppfyller viktige fag- og forskningsstrategiske målsetninger ved fakultetene. Satsingen hadde et totalbudsjett på 18 millioner kroner for perioden 2006–2009 og ble finansiert gjennom bidrag fra Justisdepartementet og Norges forskningsråd.

Forskningsrådet utlyste midler til strategiske prosjekter i juridiske fag våren 2006, og fem prosjekter startet i 2006–2007. Ut fra planen skulle alle prosjektene vært slutført ved årsskiftet 2009–10. Det har imidlertid oppstått forsinkelser, slik at prosjektene ikke er avsluttet. Samtlige prosjekter har interessante forskningsresultater og foreløpige funn som fortjener å bli formidlet til aktuelle målgrupper. Det er formålet med denne katalogen.

Har prosjektene hatt strategisk betydning? Forskningsrådet har ikke gjennomført noen systematisk evaluering av dette, og det er vel også litt tidlig. Men forskerne i prosjektene mener at satsingen har hatt stor og positiv betydning for kompetanseheving, tverrgående samarbeid, nettverksbygging og annen faglig utvikling av forskningen innenfor rettsvitenskap. Forskningen har også avdekket videre behov for forskningsbasert kunnskap innenfor prosjektenes tematikk.

I 2003 satte Justisdepartementet, de tre juridiske fakultetene i Norge og Norges forskningsråd i samarbeid fokus på situasjonen for juridisk forskning i Norge. Bakgrunnen var en bekymring for at rettsvitenskapen var for svakt utbygd til å møte både utfordringene i fagets utvikling internasjonalt og samfunnets behov for høyt kvalifisert juridisk ekspertise. I 2004 utarbeidet Justisdepartementet en uttalelse med tittelen «Krafttak for juridisk forskning», og i februar 2005 forelå en innstilling med forslag til gjennomføring av dette krafttaket. JUSISP-satsingen var ett av forslagene i innstillingen.

Hege Torp
avdelingsdirektør
Avdeling for samfunnsvitenskap
Divisjon for vitenskap

JUSISP-prosjektene: Stor tematisk bredde

EØS-avtalen stenger ikke for konstruktive løsninger

– men det er avgjørende at man tidlig tilpasser seg de kravene EØS-retten stiller, viser foreløpige funn i prosjektet «Mellom demokratisk styring, effektiv konkurranse og avtalefrihet i markedsstaten».

Prosjektet har satt søkelyset på en rekke EØS-rettslige aspekter i skjæringsfeltet mellom offentlig regulering, offentlig tjenesteproduksjon og markedet.

Problemstillinger

Mer konkret har prosjektet blant annet kartlagt EØS-rettslige rammer for drift av sykehusapotek, kompensasjon til private for offentlige tjenesteytelser og offentlig-privat samarbeid, noe som er spesielt relevant i transportsektoren. Et gjennomgående funn er at EØS-avtalen i liten grad stenger for konstruktive løsninger, men at det er avgjørende at prosjekter tidlig tilpasses de kravene EØS-retten stiller.

Forskerne undersøker skjæringsfeltet mellom stat og marked. I markedet er staten dels tilbyder/innkjøper, dels regulator. Statens ulike roller berøres på forskjellige måter av regelverket i EØS-avtalen, for eksempel regelverket om offentlige anskaffelser, konkurranse-reglene og reglene om offentlig støtte. Rettslig sett skaper dette utfordringer, ikke minst fordi det offentliges styringsverktøy varierer, og fordi ulike verktøy eller former for intervensjon skaper ulike problemstillinger i forholdet til

EØS-retten. Det er for eksempel stor forskjell på inngåelse av en kontrakt og lov- eller forskriftsregulering av et marked.

Forskerne har tatt utgangspunkt i velferdsforvaltningen for å belyse spenningen mellom forvaltningsretten, konkurranseretten og kontraktsretten. Velferdsforvaltningen er valgt fordi det offentlige her både utøver myndighet og tildeler rettighetsbaserte ytelser og tjenester. Dessuten inngår offentlige myndigheter samarbeid med private aktører om ordninger basert både på solidaritet og på økonomisk lønnsomhet. I tillegg er organiseringen av velferdsforvaltningen under utvikling.

Prosjektet har tre hovedarbeidsfelt:

- > grensen mellom myndighetsutøvelse og økonomisk aktivitet
- > bruk av avtalemekanismen som styringsmiddel og verktøy for leveranser av tjenester
- > rettslige krav til samhandling mellom det offentlige og uavhengige foretak.

De tre aspektene er belyst i de foreløpige resultatene og vil bli ytterligere utdypet i de arbeidene som gjenstår.

Strategisk betydning

Forskerne har bidratt med ny kunnskap om hvordan EØS-avtalen både setter begrensninger og åpner muligheter for offentlig produksjon og regulering.

Prosjektet har stimulert fagmiljøet ved å knytte sammen EØS-rett, kontraktsrett, erstatningsrett og forvaltningsrett. Det har også vært et fruktbart samarbeid med Senter for europarett og det rettsøkonomiske miljøet ved fakultetet. Særlig viktig er det at prosjektet har bidratt til å øke forståelsen av hvordan EØS-retten spiller sammen med de tradisjonelt nasjonale juridiske fagene.

Forskerne har også til en viss grad bidratt til å «avmystifisere» EØS-rettens innflytelse. På lengre sikt er dette viktig for det juridiske forskningsmiljøet, ettersom EØS-retten etter hvert påvirker de fleste områder av norsk rett. Videre har prosjektet frembrakt ny kunnskap om det offentliges handlingsrom i forhold til EØS-retten. Kunnskap her er viktig for beslutningstakere, ikke minst for å motvirke at offentlige initiativ utformes på en måte som kan skape problemer i forhold til EØS-regelverket.

Foto: Ruter AS

Prosjektinformasjon

Foto: Privat

Prosjekttittel: «Mellom demokratisk styring, effektiv konkurranse og avtalefrihet i markedsstaten»

Prosjektleder: professor Erling Hjelmeng

Prosjektnummer: 176408/V10

Prosjektansvarlig institusjon: Juridisk fakultet, Universitetet i Oslo

Prosjektperiode: 01.01.2007–31.08.2012

Finansieringsperiode: 01.01.2007–31.08.2011

Bevilget beløp: 4,5 millioner kroner

Stipendiater:

Postdoktorstipendiat:

Tarjei Bekkedal, finansiert av prosjektet, arbeider med følgende temaer:

- › Grensen mellom myndighetsutøvelse og økonomisk aktivitet – betydningen av foretaksbegrepet
- › Selvstendige (private) rettssubjekter og forholdet til reglene om de fire friheter
- › Det offentliges samhandling med selvstendige rettssubjekter – fellesskapsrettens krav til transparens og rettssikkerhet.

Bekkedal er innvilget ett års permisjon uten lønn (1.9.2009–30.9.2010) for å arbeide som sekretær for Medieansvarsutvalget.

Doktorgradsstipendiater:

Janicke Wiggen (finansiert av Universitetet i Oslo). Avhandlingstema: Intern

etterspørselsdekning i offentlig sektor – en studie av anskaffelsesregelverkets unntak for virksomhet utført i egenregi. Prosjektet tar utgangspunkt i anskaffelsesregelverkets konsept om «tildeling av kontrakt», og undersøker hvordan ulike måter å organisere offentlig tilbud og etterspørsel etter varer og tjenester forholder seg til dette konseptet. Studien kartlegger med andre ord under hvilke omstendigheter regelverket om offentlige anskaffelser kommer til anvendelse på situasjoner der det offentlige selv tilbyr varer eller tjenester.

Gøril Bjerkan (finansiert av Universitetet i Oslo). Avhandlingstema: Skillet mellom offentlig kjernevirksomhet og privatøkonomisk aktivitet belyst ved

- › det offentliges erstatningsansvar
- › statlig eierskap og forholdet til EU/EØS-regelverket om ulovlig statsstøtte og fri bevegelighet av kapital.

Seminarer, konferanser o.l.:

«Government and Services of General Interest in a Global World» 15.–16. juni 2009, Institute of Advanced Legal Studies, University of London
«Et indre marked for helsetjenester?» Workshop 31. mars 2009, Grand Hotel, Oslo
«EØS-stridig. Hva så?» Workshop 27. november 2008, Grand Hotel, Oslo
«Helsevesenet som EØS-marked» workshop 1. november 2007, Institutt for privatrett.

Publikasjoner:

Graver, Hans Petter: «The Harmonisation of National Administrative Law», i Festschrift für Carl Baudenbacher, Nomos Verlagsgesellschaft 2007 ISBN 978-3-8329-2875-9 s. 377–391
Graver, Hans Petter: «Rettslige sider ved forvaltningens mediehandtering», i *Tidsskrift for rettsvitenskap* 2007; Volum 120.(3) s. 321–360

«Statens ulike roller berøres på forskjellige måter av regelverket i EØS-avtalen. Rettslig sett skaper det utfordringer.»

Foto: Shutterstock

Graver, Hans Petter: «Bruk av helsepersonell som sakkyndig innen forvaltningen», i «Klagenemnder – rettssikkerhet og effektivitet», Fagbokforlaget 2008 ISBN 978-82-450-0512-7. s. 49–71

Graver, Hans Petter: «Forholdsmessighet og myndighetsmisbruk i forvaltningsretten», i *Jussens venner* 2008; Volum 43(6) s. 384–385

Hjelmeng, Erling: «Offentlig regulering og konkurranseretten», 157 s., Fagbokforlaget august 2009

Hjelmeng, Erling: «Revisoransvar og ansvarsbegrensning», i Festskrift til Mads H. Andenæs, Oslo 2010, s. 86–99

Kolstad, Olav: «Hjemfall – to skritt frem og ett tilbake?», i *Lov og Rett* 2007 s. 513

Kolstad, Olav: «Rettsøkonomi i juridisk argumentasjon», i *Tidsskrift for rettsvitenskap* 2008 s. 393

Bjerkan, Gøril: «Myndighetenes håndtering av finanskriser – hvorfor og hvordan?», i *Samfunnsøkonomen* nr. 4 2009

Wiggen, Janicke: «Barnevern og EØS», i *Perspektiv* 2008 (2), Stortinget

Wiggen, Janicke: «Interkommunalt samarbeid og egenregi – en avklaring fra EF-domstolen», i *Lov og Rett*, vol. 48, 6, s. 342–360. ISSN 0024-6980 paper, ISSN 1504-3061 online, 2009. Fagfelle-vurdert artikkel

Jordal, Christian: «Sykehusapoteket i markedsstaten – EØS-rettslige rammer for organisering av offentlig eide sykehusapotek», 153 s., Skriftserie 173, Institutt for privatrett, 2008, masteroppgave

Lindseth, Anne Kristin: «Offentlig privat samarbeid – i lys av OPS-avtalene for Høybråten skole», 184 s., Skriftserie 174, Institutt for privatrett, 2009, masteroppgave

Eriksen, Therese: «Konkurransereglens saklige anvendelsesområde og foretaksbegrepets utstrekning – en analyse av foretakskriteriet i EF-traktaten, EØS-

avtalen og konkurranseloven», publisert i duo.uio.no, 2009, masteroppgave

Nytrøen, Ane Torkildsen: «Markedstesten – en analyse av støttevilkåret i forbudet mot offentlig støtte», publisert i duo.uio.no, 2009, masteroppgave

Pettersen, Kari Amalie: «EU-konkurranserettsens beskyttelse av parallellhandel med legemidler», publisert i duo.uio.no, 2010, masteroppgave

Schei, Magnus: «Statsstøtterettslige skranker ved kjøp av tjenester av allmenn økonomisk betydning. En analyse av EU-domstolens avgjørelse i Altmark og forholdet til TFEU artikkel 106 (2)», publisert i duo.uio.no, 2010, masteroppgave

Dahl, Arne Johan: «Settlements in EU competition enforcement. An economic analysis.», publisert i duo.uio.no, 2010, masteroppgave

Vil føre-var-prinsippet bli tillagt vekt i
forvaltningen av livet i havet? Forskerne tviler

Økosystembasert tilnærming og føre-var-prinsippet er noen av prinsippene som er introdusert i nyere norsk miljø- og ressurslovgivning. Men andre, mer kortsiktige hensyn – som for eksempel bosetting og sysselsetting – kan bli tillagt større vekt.

Når miljøprinsippene skal veies mot mer kortsiktige prinsipper, kan disse bli ansett som viktigere enn forvaltningen av levende marine ressurser, viser de første funnene fra prosjektet «Bærekraftig utvikling av havområdene i nord – muligheter og trusler». Dette skyldes at fiskerimyndighetene fortsatt har stor handlefrihet med hensyn til hvilke forvaltningstiltak som skal iverksettes og når det skal skje.

Problemstillinger

Miljø-lovgivningen (naturmangfoldloven) er nyskapende: Den er sektorovergripende og har som mål å sikre en mer helhetlig forvaltning av ressursene. Likevel er det de enkelte sektormyndighetene som skal sikre at målet blir nådd, siden det ikke er etablert noen nye organer. Samordningen mellom sektorene er mer politisk enn rettslig. I prosjektet reises det spørsmål om en slik løsning er egnet, og om fiskerimyndighetene har tilstrekkelig evne og vilje til å ta hensyn til sårbare habitater og virkningene av annen menneskelig aktivitet når fiskeriene skal reguleres.

Prosjektet analyserer de nasjonale og internasjonale rettslige rammene for

å gjennomføre en helhetlig forvaltning av Barentshavet og tilgrensende havområder. Prosjektet er todelt. Den første delen dreier seg om klarlegging av jurisdiksjonen til kyststatene i havområdene. Det er viktig at grensene er klarlagt for at kyststatene skal kunne utøve myndighet, utnytte rettigheter og etterleve forpliktelser. Fokus ligger på å trekke opp yttergrensen for kontinentalsokkelen, som kan inneholde petroleumsinteresser og biologiske ressurser.

Rettigheter til biologiske ressurser og bruken av dem – for eksempel bioprospektering – drøftes i et doktorgrads-prosjekt som vurderer om folkeretten i tilstrekkelig grad bidrar til å avklare den geografiske utstrekningen av kontinentalsokkelen.

Den andre delen av prosjektet omhandler integrert forvaltning av marine naturressurser. Ny og økt utnyttelse av havområdene utsetter de sårbare marine økosystemene for økt press. Det kan dreie seg om skipsfart, fiske, petroleumsvirksomhet, vindmøller og langtransportert forurensning. Dette krever ny tilnærming til forvaltning

Foto: Colourbox.com

«Økt press på de sårbare marine økosystemene krever ny tilnærming til havområder.»

av ressurser og havområder. Forvaltningsplanene som er vedtatt for Barentshavet, Lofoten og Norskehavet, er basert på såkalt «økosystembasert forvaltning», som er utviklet gjennom internasjonal politikk og rettsvesen. Det innebærer mer sektorovergripende tilnærming, hvor ulik bruk av havområdene ses i sammenheng og søkes samordnet. Forskerne drøfter status og innhold i begrepet «økosystembasert». De vurderer også om det er egnet til å nå mål om bærekraftig bruk av ressursene og vern av biologisk mangfold, blant annet når det gjelder institusjonelle strukturer nasjonalt og regionalt.

Etter folkeretten plikter vi å bevare det biologiske mangfoldet. Økosystembasert natur- og ressursforvaltning er etablert som et virkemiddel for å bidra til slik bevaring. Men når det gjelder Arktis, finner forskerne det lite sannsynlig at det vil bli utarbeidet en helhetlig og omfattende miljøkonvensjon. Folkeretten krever ikke dette. Forskerne mener at målet må nås ved hjelp av ulike instrumenter og av ulike stater, og at Arktisk råd bør få en rolle som initiativtaker og samordner.

Strategisk betydning

Prosjektet vil ha betydelig virkning fordi det har foregått begrenset rettsvitenskapelig forskning på havforvaltning i Norge. Prosjektet omfatter folkerett og nasjonal rett, miljørett og forvaltningsrett. Dette er et av de rettsområdene som i sterkeste grad påvirker og påvirkes av internasjonal og regional rettsutvikling. Prosjektmedarbeiderne vil opparbeide kompetanse som kan brukes videre i forskning og offentlig forvaltning.

Foto: Shutterstock

Prosjektinformasjon

Foto: Stefan Amlie/UIT

Prosjekttittel: «Bærekraftig utvikling av havområdene i nord – muligheter og trusler»

Prosjektleder: professor Tore Henriksen

Prosjektnummer: 176409/V10

Prosjektansvarlig institusjon: Det juridiske fakultet, Universitetet i Tromsø

Prosjektperiode: 1.1.2007–31.12.2013

Finansieringsperiode: 1.1.2007-31.12.2011

Bevilget beløp: 4 millioner kroner

Stipendiater:

Doktorgradsstipendiater:

Signe Busch, 1.9.2009–31.8.2013: «Disputes deriving from the establishment of the limits of the outer continental shelf»

Vito de Lucia, 1.10.2010–31.9.2014: «The ecosystem approach to environmental law and governance: sustainable utilitarianism or ecocentric (legal) philosophy»

Mastergradsstipendiater:

Eirik Larsen, august 2008 – mai 2009: «Miljøbombers rett til nødhavn» (masteroppgave). Larsen drøfter i oppgaven det ansvaret som oppstår i kjølvannet av retten til nødhavn, som blir mer brukt i takt med økt transport langs kysten.

Stig Eidissen, august 2009 – mai 2010: «EØS-avtalen og regulering av uttak av marine genetiske og biokjemiske ressurser» (masteroppgave). Eidissen dokumenterer at reglene om likebehandling av EØS-aktører kan få anvendelse på biologisk ressursutnyttelse hvis den ikke kan anses som tradisjonell høsting.

Pirashanty Sivabalachandran, august 2009 – mai 2010: «Marin arealplanlegging som miljørettslig virkemiddel» (masteroppgave). Sivabalachandran drøfter kyststatenes plikt til å introdusere arealplanlegging i marin forvaltning og kommer til at det ikke foreligger noen plikt, men at folkeretten legger føringer på hvordan marine arealer skal forvaltes.

Forskerprosjekt:

Tore Henriksen: «Introduksjon av miljøprinsipper i fiskeriforvaltningen» (2009–2011)

Seminarer, konferanser o.l.:

«Sustainable use of natural resources and conservation of biodiversity in the Arctic», startseminar i Longyearbyen, Svalbard 26.-30.3.2007

Andre aktiviteter:

Formidling/innlegg på konferanser (Tore Henriksen): «Ecosystem approach: from sector to holistic management of marine resources?», på «Sami Rights in Coastal Landscapes and Seascapes», Universitetet i Tromsø, april 2009

«The greening of fisheries legislation and application of cross-sectoral environmental legislation», på «Coherence and consistency in environmental governance», Det juridiske fakultet, Universitetet i Oslo, april 2009

Gjesteforsker høsten 2010: David Leary, seniorforsker, Faculty of Law, University of New South Wales, Australia

Publikasjoner:

Henriksen, Tore: «Greening of Norwegian Fisheries Legislation. Introduction of Environmental Principles to Fisheries Management», i *Arctic Review on Law and Politics*, Vol. 1, Nr. 1, 2010, s. 131–156

Henriksen, Tore: «Conservation and Sustainable Use of Arctic Marine Biodiversity: Challenges and Opportunities», i *Arctic Review on Law and Politics*, Vol. 1, Nr. 2, 2010 (under publisering)

Larsen, Eirik: «Miljøbombers rett til nødhavn», i *Munin Open Research Archive*, Universitetet i Tromsø, 2009, 126 s. med vedlegg

Fragmenterte rettsforhold i utmarksforvaltningen

Rettsbildet innenfor arealretten, særlig utmarksforvaltningen, er fragmentert og sektorbasert. Det er mange forvaltningsorganer, og de har myndighet etter forskjellige lover.

Vurderingene styres av skjønn innenfor rammen av de enkelte sektorlovenes avgrensete formål, viser foreløpige funn fra prosjektet «Utmarksrettigheter og samfunnsendring – rettigheter, organisering og regulering i norsk utmark i møte med næringsendringer og miljøproblem». Dagens lovverk og forvaltning er i stor grad utformet for å håndtere enkeltsaker, og det er en stor utfordring å se den samlede virkningen av flere inngrep. For eksempel i kraftutbyggingssaker er det en kompleks sammensetning av hensyn og interesser som skal ivaretas, og ofte er det stor uenighet om hvilke verdier det er viktigst å ivareta. Da er det også en utfordring å sikre at et sektororgan tar tilstrekkelig hensyn til samfunnsinteresser med andre arealbehov.

Problemstillinger

Bakgrunnen for prosjektet er utviklingstrekk i samfunnet som utfordrer den tradisjonelle tingsretten (fast eiendoms rettsforhold). Distriktene i Norge opplever nedbygging av det tradisjonelle landbruket og utvikling av nye næringer basert på ressursene

i utmarka. Noen av de viktigste utviklingstrekkene er turisme, hyttebygging, kommersialisering av friluftslivet med større anlegg og intensivert ferdsel, og bruk av utmarksområder til vindmølleanlegg og småkraftverk. Markedsverdien av utmarksressursene øker. Mange eiere og rettighetshavere vil ønske å realisere verdiene ved utbygging og salg eller annen tilrettelegging. Eierforhold, næringsstruktur og det naturmiljøet som er grunnlaget for de tradisjonelle bygdenæringene, kan bli sterkt påvirket av dette.

Denne utviklingen møtes av sammensatte og til dels uklare rettighetsforhold i utmarksområdene. Disse rettighetsforholdene stammer fra en annen tid med helt andre næringsmessige behov. Hvordan tradisjonelle rettighetsforhold kan tilpasses nye næringsmessige behov, er ett hovedtema i prosjektet.

Et annet og nært tilknyttet hovedtema er forholdet mellom private rettigheter og offentlig regulering. Hvordan ivaretas de forskjellige rettighetene og interessene i utmarka gjennom planlegging

Foto: Shutterstock

Foto: Shutterstock

og annen statlig og kommunal styring? Hvordan sikres en helhetlig forvaltning av utmarksressursene? Dette har stor innvirkning på forholdet mellom de private rettighetshaverne gjennom den fordelingen av goder og byrder som skjer ved offentlig regulering.

I sum viser dette behovet for en ny analyse av mange tingsrettslige begreper og karakteristikk. Det reiser også grunnleggende spørsmål om innholdet i forskjellige typer rettigheter til naturressurser. Prosjektet gir en vekselvirkning mellom teoretisk diskusjon og anvendte studier med løsningsforslag for aktuelle problemer, og det utvider det tradisjonelle tingsrettslige perspektivet ved å gå på tvers av skillet mellom privatrett og offentlig rett.

Strategisk betydning

Tingsrett er et både klassisk og sentralt juridisk fagfelt med et stadig behov for utvikling i takt med endrete samfunnsforhold og behov. Prosjektet har bidratt til en oppfriskning og styrking av tingsrettsforskningen. Den utvikles nå innenfor et bredere fagmiljø med

deltakere fra flere disipliner og er blitt knyttet nært til forskning om offentlig rettslig regulering av naturressurser og rettsøkonomisk forskning. Forskerne har også styrket samarbeidet med sentrale utenlandske forskere og dermed knyttet prosjektet til ny internasjonal forskning om rettigheter i fast eiendom.

Prosjektet har holdt flere større seminarer både med internasjonalt anerkjente forskere og norske brukergrupper. Det har gjort det mulig å bygge opp et verdifullt internasjonalt nettverk. Foreløpig har det resultert i flere artikler og en ny innføringsbok: «Fast eiendoms rettsforhold. Kort og godt.» Boken har fått god mottakelse på tvers av ulike fag, og den er nå på pensumlisten på flere universiteter og høyskoler i Norge. Offentlig regulering av de mange ulike interessene i utmarksområdene er et sentralt og svært aktuelt tema, blant annet på grunn av konflikter knyttet til kraftproduksjon (jfr. Hardangersaken). Dette behandles i doktorgradsprosjektet med arbeidstitel «Kampen om utmarka» som avsluttes høsten 2011.

Prosjektet er et viktig prosjekt for Forskergruppe i naturressursrett ved Det juridiske fakultet i Oslo. Det har hatt stor betydning både for utviklingen av forskergruppen og for innsats innenfor forskning om rettigheter i fast eiendom og forvaltning av naturressurser mer generelt. Prosjektet har gitt betydelig stimulans til tingsrettslig forskning om rettigheter til naturressurser, spesielt om rettsforhold knyttet til forvaltningen av utmark. Det gjelder både teoretisk forskning om innholdet i eiendomsretten og forskjellige typer bruksrett, og praktiske rettsspørsmål knyttet til utmarksforvaltningen. Prosjektet selv har én doktorgradsstipendiat, Nikolai K. Winge. Men det har både fått tilleggsmidler og har hatt en «kjernefunksjon» som indirekte har bidratt til stor aktivitet, mer ekstern finansiering og en ikke ubetydelig styrking av rekrutteringen til forskning i naturressursrett i bredere forstand. I alt har naturressursgruppa nå seks doktorgradsstipendiater i eksternt finansierte prosjekter, og den er blitt et samlingssted for unge forskere innenfor naturressursrett.

Prosjektinformasjon

Foto: Universitetet i Oslo

Prosjekttittel: «Utmarksrettigheter og samfunnsendring. Rettigheter, organisering og regulering i norsk utmark i møte med næringsendringer og miljøproblemer»

Prosjektleder: professor Hans Chr. Bugge

Prosjektansvarlig institusjon: Institutt for offentlig rett, Universitetet i Oslo

Bevilget beløp: 2,65 millioner kroner

Tilleggsfinansiering: Fra AREAL-programmet: 3,9 millioner kroner

Stipendiater:

Doktorgradstipendiat:

Nikolai K. Winge

Mastergradstipendiater:

Øivind K. Dannevig

Kathrine Ørstavik

Malin Helena Fosse

Seminarer, konferanser o.l.:

«Retts spørsmål i utmarksforvaltningen», heldagsseminar 20. juni 2007, eksterne innledere, 25 deltakere.

«Utmarksrettigheter og samfunnsendring», heldagsseminar 28. januar 2008, med egne og eksterne innledere, 30 deltakere.

Internasjonalt seminar i tingsrett med fokus på teori rundt utmarksrettigheter og samfunnsendring – 18.–20. september 2008. Deltakelse av eksterne og våre internasjonale partnere fra USA, Canada, Skottland, Island og Finland, 30 deltakere.

«Om det tingsrettslige uttrykket og begrepet «tida og tilhøva», med hovedvekt på allmenningsrettslige emner», i samarbeid med Skjåkprosjektet og Skjåk allmenning, Grotli Høyfjellshotell, 4.–5. juni 2009, 50 deltakere.

«Aktuelle rettsspørsmål i kystsoneforvaltningen», seminar i Finnmark 17.–18. juni 2010 med eksterne deltakere, 20 deltakere.

Andre aktiviteter:

Nikolai K. Winge har hittil i alt holdt om lag 30 faglige foredrag og videreutdanningkurs om prosjektets tema.

Publikasjoner:

Bull, Kirsti Strøm og Nikolai K. Winge:

«Fast eiendoms rettsforhold. Kort og godt», Universitetsforlaget, Oslo, 2009
Winge, Nikolai K.: «Fremveksten av helhetstenkning i norsk utmarksforvaltning», kapittel i Kirsti Strøm Bull (red.) «Natur, rett, historie», Universitetsforlaget, Oslo 2010

«Dagens lovverk og forvaltning er i stor grad utformet for å håndtere enkeltsaker, og det er en stor utfordring å se den samlede virkningen av flere inngrep.»

Mindre fragmentering blant **internasjonale domstoler** enn forskerne trodde

GRAND JURY ROOM

Hvilken rolle spiller internasjonale domstoler for rettsutviklingen internasjonalt? Og har det økende antallet internasjonale domstoler bidratt til å fragmentere folkeretten?

Dette er spørsmål som forskerne i prosjektet «International tribunals: legalization and constitutionalization - implications for national constitutional structures» arbeider med. De hadde en hypotese om at fragmenteringen mellom de internasjonale domstolene hadde økt, men foreløpige funn tyder på at antakelsene om fragmentering var overdrevet.

Bakgrunnen for prosjektet er at man har antatt at de forpliktelsene stater påtar seg i traktater, i økende grad tolkes og utvikles ved internasjonale domstoler.

Problemstillinger

I første del av prosjektet har forskerne kartlagt praksisen i en rekke internasjonale domstoler og håndhevingsorganer for å få et grunnlag for å si noe om likhet i utviklingen. Den andre delen av prosjektet har omhandlet forholdet mellom nasjonale og internasjonale domstoler. Det er økende bruk av internasjonal rett ved nasjonale domstoler. Dels som en følge av dette er det også økende kommunikasjon mellom internasjonale og nasjonale domstoler.

Prosjektet har to hovedmål. Det første er å identifisere hvilken rolle

ulike internasjonale domstoler spiller for rettsutviklingen internasjonalt. Forskerne fokuserer på fire hovedgrupper domstoler eller domstolsliknende ordninger: menneskerettighetsdomstoler og -organer, internasjonale straffedomstoler, domstoler innenfor internasjonal handelsrett og domstoler innenfor internasjonal investeringsrett. En underliggende hypotese har vært at utviklingen av stadig flere internasjonale domstoler og håndhevingsorganer har bidratt til å fragmentere folkeretten. Det har vært et mål å undersøke hvordan ulike organer svarer på de utfordringer en slik eventuell fragmentering innebærer.

Det andre hovedmålet er å studere hvilke utfordringer økningen i internasjonale domstoler innebærer for nasjonale konstitusjonelle strukturer, med et særlig fokus på Norge. Søkelystet rettes blant annet mot nasjonale beslutningsprosesser i parlamenter og regjeringer, involvering av interesserte parter i internasjonale forhandlinger og beslutningsprosesser, fordeling av myndighet blant myndighetsorganer, og betydning for nasjonale domstoler. Forskerne analyserer hvordan inter-

nasjonale domstoler bidrar til å påvirke samhandling og avhengighetsforhold mellom nasjonale og internasjonale institusjoner.

Strategisk betydning

Prosjektet har bidratt til å samle forskere i internasjonal rett om felles problemstillinger som går på tvers av fagområder. Det har bidratt til å øke enkeltforskernes kunnskap på fagområder de hadde begrenset kjennskap til fra før, og derved bidratt til å se fagområdene fra nye synsvinkler og i en bredere kontekst. Prosjektet har også resultert i samarbeidsprosjekter på tvers av fagområdene. Prosjektet har hatt delfinansiering fra Forskningsrådet. Det har vært ansatt en stipendiat på prosjektet, Nils Christian Langtvedt, og han har kommet langt i arbeidet sitt. Dessuten har Juridisk fakultet ved Universitetet i Oslo satt av en postdoktorstilling til prosjektet. Det har resultert i fast ansettelse av en førsteamanuensis, noe som innebærer en betydelig langsiktig kompetanseutvikling for fagmiljøet. Prosjektet har også hatt vitenskapelige assistenter, men det har ikke vært midler til videre engasjement av disse ut over ett år pr. assistent.

COURTHOUSE

Foto: Shutterstock

Prosjektinformasjon

Foto: F. Saggio

Prosjekttittel: «International tribunals: legalization and constitutionalization – implications for national constitutional structures»

Prosjektleder: professor Ole Kristian Fauchald

Prosjektnummer: 176413/V10

Prosjektansvarlig institusjon: Institutt for offentlig rett, Universitetet i Oslo

Prosjektperiode: 01.09.2006–01.11.2011

Bevilget beløp: 2,65 millioner kroner

Stipendiater:

Postdoktorstipendiat:

Jo Stigen, ansatt over fakultetets midler med ca 50% av stillingen forbeholdt prosjektet.

Stipendiater ansatt ved fakultetet som har arbeidet med temaer av interesse for prosjektet:

Ragnar Nordeide – Den europeiske menneskerettighetsdomstolen, Anine Kierulf – Forholdet mellom nasjonal rett og folkeretten, Christoffer Eriksen – internasjonalisering av administrativ rett, Ivar Alvik – statsimmunitet.

Seminarer, konferanser o.l.:

En større konferanse i mai 2009 fokus på metode i internasjonale domstoler, kommunikasjon mellom internasjonale domstoler og kommunikasjon mellom internasjonale domstoler og nasjonale domstoler. Konferansen var basert på innsendte utkast til papers, og det ble

besluttet å produsere en bok på basis av konferansen. Redaktører blir André Nollkaemper og Ole Kristian Fauchald. Boken forventes ferdigstilt i løpet av 2010. Det har vært organisert lunsjseminarer med fokus på internasjonale domstoler i høstsemesteret 2008, vår- og høstsemesteret 2009, og vårsemesteret 2010. Program for seminarserien finnes her: www.jus.uio.no/english/research/areas/intrel/events/seminars/. Det planlegges en konferanse om norsk rett og folkerett i et domstolsperspektiv våren 2011.

Andre aktiviteter:

Prosjektet «Should States Ratify Human Rights Conventions» ved Senter for høyere studier har omhandlet problemstillinger som har stått sentralt i prosjektet, men begrenset til studier av menneskerettighetsinstitusjoner.

Publikasjonsliste:

Bailliet, Cecilia Marcela: «Towards a Holistic Overview of International Law Approaches

to Kidnapping», i *Denver Journal of International Law* June 2010.

Alvik, Ivar, Christoffer Eriksen og Marius Emberland: «Polycentric decision making structures and fragmented spheres of law: A new generation of international legal discourse?», i *Eriksen & Emberland (utg): «The New International Law – an Anthology»* (Martinus Nijhoff Publishers 2010 – under utgivelse)

Fauchald, Ole Kristian: «The legal reasoning of ICSID tribunals – An empirical analysis», i *European journal of international law* 2008; Volum 19. s. 301–364.

Fauchald, Ole Kristian og Jo Stigen: «Corporate Responsibility before International Institutions i *The George Washington International Law Review*», 4/2009 s. 1025–1100

Føllesdal, Andreas: «International Judicial Human Rights Review- Effective, Legitimate or Both?», i «Universalism in International Law and Political Philosophy», *Helsinki Collegium for Advanced Studies* 2008 ISBN 978-952-10-5251-4. s. 196–215

«Bruken av internasjonal rett ved nasjonale domstoler øker. Derfor blir det viktigere å få kartlagt den økende kommunikasjonen mellom internasjonale og nasjonale domstoler.»

Foto: Shutterstock

Føllesdal, Andreas: «The legitimacy of international human rights review: The case of the European Court of Human Rights», i *Journal of social philosophy* 2009; Volum 40.(4) s. 595–607

Føllesdal, Andreas: «Why the European Court of Human Rights might be democratically legitimate, a modest defense», i *Nordisk tidsskrift for menneskerettigheter* 2009; Volum 27.(2) s. 289–303

Føllesdal, Andreas og Marlene Wind: «Judicial Review in the Nordic Countries» – spesialutgave av *Nordic Journal of Human Rights* 2009, Volum 27 (2)

Moss, Giuditta Cordero: «Commercial Arbitration and Investment Arbitration: Fertile Soil for False Friends?», i «International investment law for the 21st century», Oxford University Press 2009 ISBN 978-0-19-957134-5

Sand, Inger Johanne: «Judicial Review in Norway under Recent Conditions of European Law and International Human Rights Law – A Comment», i *Nordisk tidsskrift for menneske-*

rettigheter 2009; Volum 27.(2) s. 160–169

Ulfstein, Geir, Jan Klabbers og Anne Peters: «The Constitutionalization of International Law», Oxford University Press 2009 ISBN 978-0-19-954342-7 416 s.

Ulfstein, Geir: «Do We Need a World Court of Human Rights?», i «Law at war - the law as it was and the law as it should be: Liber Amicorum Ove Bring», Martinus Nijhoff Publishers 2008 ISBN 9789004170162. s. 261–272

Stigen, Jo Martin: «The Relationship Between the International Criminal Court and National Jurisdictions: the Principle of Complementarity», Martinus Nijhoff Publishers 2008 ISBN 9004169091 533 s. The Raoul Wallenberg Institute Human Rights Library (34).

Stigen, Jo Martin: «Universaljurisdiksjon – en kritisk analyse», i *Tidsskrift for rettsvitenskap* 2009; Volum 22.(1) s. 1–46

Voigt, Christina: «The role of general principles in international law and their relationship to treaty law» i *Retfærd.*

Nordisk Juridisk Tidsskrift 2008; Volum 31.(2 = 121) s. 3–25

Kierulf, Anine: «International Challenges to National Law: Media Free Speech in Norway», i «Freedom of Speech Abridged? Cultural, Legal and Philosophical Challenges», Nordicom 2009 ISBN 978-91-89471-76-4. s. 53–66

Kierulf, Anine: «Rettsstatens overnasjonale vending: den andre prøvingsrett», i *Nytt Norsk Tidsskrift* 2009 (3-4) s. 256–277 Nordeide, Ragnar: «Demir & Baykara v. Turkey. App. No. 34503/97». *American Journal of International Law* 2009; Volum 103.(3) s. 567–574

Alvik, Ivar: «The Hybrid Nature of Investment Treaty Arbitration – Straddling the National/International Divide» i Eriksen & Emberland (utg): «The New International Law – an Anthology» (Martinus Nijhoff Publishers 2010 – under utgivelse) **Eriksen, Christoffer Conrad:** «Europeisk rett og norsk politikk – et konstitusjonelt perspektiv» i *Nytt Norsk Tidsskrift* 02/2009

Terrorismen øker
kompleksiteten i nasjonal rett

FN, EU og andre internasjonale organisasjoner pålegger til dels statene ulike plikter innenfor samme område – for eksempel terrorisme. Dette øker kompleksiteten i den nasjonale retten og motvirker den internasjonale harmoniseringen man ønsker.

Det har forskerne i prosjektet «Rettsstatlege utfordringer ved internasjonalisering av strafferettspleia, med særleg fokus på europeisk integrasjon» påvist. De har også funnet at EU-samarbeidet i straffesaker er i rask utvikling, mens Norges relasjon til dette samarbeidet henger etter.

Forskerne har undersøkt hvordan internasjonale normer og institusjoner i stigende grad legger føringer for hvilke straffebud en stat skal ha, hvilke sanksjoner som forventes, hvilke etterforskningsmetoder som kan benyttes og hvordan det enkelte land bør samarbeide med andre land.

Problemstillinger

Strafferettspleien har tradisjonelt vært sterkt nasjonalt orientert, men den blir gradvis mer påvirket og styrt av internasjonale normer og institusjoner. Målet for prosjektet er å finne ut hvordan dette foregår. Globalt er etableringen av den internasjonale straffedomstolen sentral, men også utviklingen av stadig nye traktater om bestemte typer krimi-

nalitet. Blant annet utvikles innholdet i begrepet «internasjonale kjerneforbrytelser». Regionalt har utarbeidingen av traktater i regi av Europarådet lenge spilt en hovedrolle. Men de senere år har utviklingen og bruken av EUs kompetanse på området blitt stadig viktigere, også for norsk rett. Samlet sett skjer det altså en omfattende europeisk samordning både når det gjelder kriminalisering, etterforskning og føring av straffesaker for retten. Samordningen ventes å skyte fart fordi EU utvikler sin kompetanse på strafferettsområdet etter Lisboa-traktaten.

Prosjektet har også som målsetting å utforske hvordan garantiene for individets rettsikkerhet i norsk strafferettspleie blir satt under press som følge av strafferettens internasjonalisering. Tradisjonelt har rettsikkerhetsgarantiene vært sterkt knyttet til nasjonale normer og mekanismer for håndheving. Nå utfordres de av et internasjonalt påtrykk for mest mulig effektiv bekjempelse av terrorisme og andre former for organisert kriminalitet.

I denne situasjonen blir det særlig viktig å drøfte hvilke krav de internasjonale menneskerettighetene stiller til utforming av straffennormer, håndhevingsmetoder og samarbeidsformer.

Strategisk betydning

Prosjektet har for alvor satt strafferettens internasjonale dimensjon på dagsordenen i norsk rettsvitenskap. Etablert innsikt i nasjonal og komparativ strafferett er blitt supplert med folkerettslige og EU-rettslige perspektiver. Dette har blant annet bidratt til å belyse Norges noe uavklarte forhold til EU-samarbeidet på strafferettens område.

Prosjektet har involvert en rekke forskere på ulike nivå og har bidratt til en betydelig kompetanseheving i det norske fagmiljøet. Det har resultert i internasjonale publikasjoner og nettverksbygging og har gjort forskergruppen i strafferett ved Universitetet i Bergen i stand til å delta også i den internasjonale debatten om den videre utviklingen av strafferetten.

Prosjektinformasjon

Foto: Juridisk avd/UIB

Prosjekttittel: «Rettsstatlege utfordringar ved internasjonalisering av strafferettspleia, med særleg fokus på europeisk integrasjon»

Prosjektleder: professor Erling Johannes Husabø

Prosjektnummer: 176412/V10

Prosjektansvarlig institusjon: Det juridiske fakultet, Universitetet i Bergen

Prosjektperiode: 01.01.2007–31.12.2010

Innvilget beløp: 4 millioner kroner

Foto: Shutterstock

Stipendiater:

Postdoktorstipendiat Terje Einarsen:
«The Status of Universal Crimes in International Law»

Doktorgradsstipendiater:

Annika Suominen, finansiert av Universitetet i Bergen
Bjarne Kvam, finansiert av Universitetet i Bergen

Mastergradsstipendiater:

Ole Johan Sættem
Heidi Juritzen

Seminarer, konferanser o.l.:

Nordisk forskerseminar, Bergen 2009:
«En strafferett ut over staten?»

Andre aktiviteter:

Husabø: en rekke foredrag og artikler

om strafferettens internasjonalisering.
Suominen: flere tidsskriftartikler om EU-strafferett.

Kvam: kronikker og foredrag.

Mathisen: internasjonale artikler om nordisk strafferettslig samarbeid og om EUs strafferettslige samarbeid og Norges forhold til dette.

Suominen er engasjert for å skrive en oversiktsartikkel om EUs strafferettslige samarbeid og Norges forhold til dette.
Christian Franklin har vært engasjert for å skrive om EØS-konform fortolkning på strafferettens område.

Publikasjoner:

Husabø, Erling Johannes og *Ingvild Bruce*: «Fighting Terrorism through Multilevel Criminal Legislation», Martinus Nijhoff Publishers 2009, 500 s.
Annika Suominen: «The Principle of

Mutual Recognition in Criminal Matters – a study of the principle in the framework decisions and the implementation of these in the Nordic Member States», doktoravhandling, levert til bedømmelse sept. 2010

Kvam, Bjarne: «Norge og Schengen, et svekket samarbeid mot kriminalitet», Cappelen 2008, 190 s.

Kvam, Bjarne og *Annika Suominen*: «Skjær i sjøen for Norges strafferettslige samarbeid med EU» i *Lov og Rett* 2009
Mathisen, Gjermund: «Utlevering for straffbare forhold», doktoravhandling, Gyldendal Akademisk 2009, 526 s.

Sættem, Ole Johan: «Suspensjon av plikter etter EMK på nødrettslig grunnlag», masteroppgave 2007

Juritzen, Heidi: «Den europeiske bevisordre – hva vil forskjellen bli for Norge?», masteroppgave 2009

«Internasjonalt påtrykk for effektiv bekjempelse av organisert kriminalitet utfordrer de nasjonale sikkerhetsgarantiene.»

Publikasjonen kan bestilles på
www.forskningsradet.no/publikasjoner

Norges forskningsråd
Stensberggata 26
Postboks 2700 St. Hanshaugen
N0-0131 Oslo

Telefon: +47 22 03 70 00
Telefaks: +47 22 03 70 01
post@forskningsradet.no
www.forskningsradet.no

Oktober 2010
ISBN 978-82-12-02837-1 (trykk)
ISBN 978-82-12-02838-8 (pdf)

Opplag: 500
Trykk: 07 Gruppen
Design: Fete typer
Foto forside: Shutterstock